

Valgretsaldere og demokratisk deltagelse

Andelen af borgere der på valgdagen benytter deres ret til at stemme bliver ofte brugt som mål for demokratiets tilstand. Forskning peger på, at en nedsættelse af valgretsaldere vil kunne forbedre stemmeprocenten. Demokratisk deltagelse er nemlig ikke blot et spørgsmål om indflydelse, men også en vanesag, der påvirkes af omgivelserne.

Valgdeltagelsen i både USA og Europa har siden midten af 1960'erne været støt faldende. Ifølge den amerikanske professor Mark Franklin, som er ekspert i valgdeltagelse, er årsagen, at man omkring det tidspunkt sænkede valgretsaldere til 18 år på begge sider af Atlanten¹. I den alder er livsvilkår og omgivelser ikke ligeså befordrende for demokratisk deltagelse, som de er ved en lavere eller højere valgretsaldere.

Franklin har forsket i valgdeltagelse ved særligt europæiske,

men også amerikanske valg, i mere end tyve år og har kortlagt, hvad der er afgørende, for om borgeren på valgdagen bevæger sig ned i stemmeboksen eller bliver hjemme i sofaen².

Omgivelserne driver dig i stemmeboksen

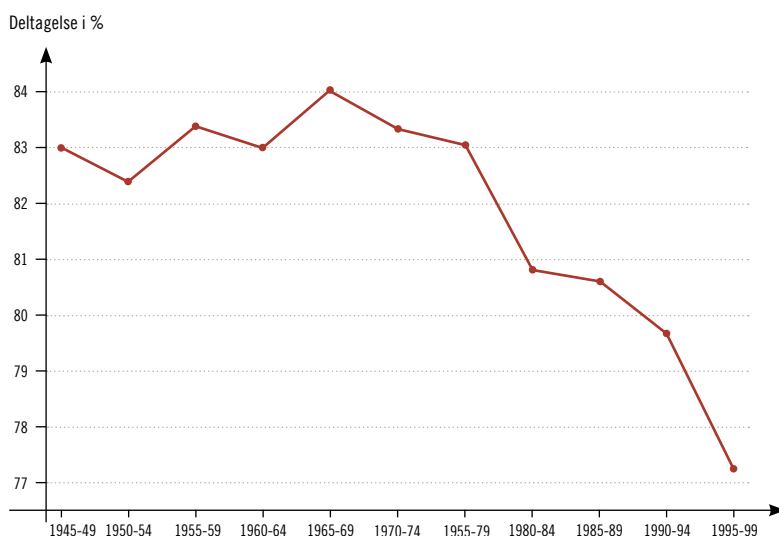
Beslutningen om at stemme afhænger af, om valgdeltagelsen opleveres som rationel og meningsfyldt. Den enkeltes deltagelse dannes i høj grad med afsæt i de sociale omgivelser. Faste sociale rammer som skole og arbejde er en vigtig del af at danne sig en holdning til politik generelt og til den enkelte afstemning specifikt. Omgivelserne spiller altså en central rolle i at anspreke folk til at stemme. Befinder man sig uden for en fast kontekst og har løse sociale omgivelser vil holdningsdannelsen være sværere, og risikoen for at man ikke deltager i valget være større.

18-åriges rammer i opbrud

Når man er 18 år, er ens sociale rammer på flere fronter i opbrud. De fleste afslutter deres ungdomsuddannelse og flytter hjemmefra netop i den periode, hvor de bliver stillet overfor deres første valghandling. Den stabile kontekst i form af skole, forældre og venner, der skulle anspreke en til at stemme...

fortsættes...

UDVIKLINGEN I GENNEMSNITLIG VALGDELTADELSE FOR 22 VESTLIGE DEMOKRATIER I PERIODEN 1945-1999

1 Mark N. Franklin (2004): Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in established Democracies since 1945. Cambridge University Press.

2 Lande i undersøgelsen: Malta, Sverige, Australien, Danmark, Holland, Norge, Belgien, Island, Tyskland, Israel, Irland, England, Luxembourg, USA, Canada, Italien, New Zealand, Japan, Frankrig, Finland, Østrig og Schweiz.

16-26 ÅRIGE, DER FLYTTEDE HJEMMEFRA I 2011

Alder	Antal	Procent
16-17 årige	3.614	4 %
18-20 årige	41.582	51 %
21-23 årige	27.789	34 %
24-26 årige	8.522	10 %
I alt	81.507	

Kilde: Danmarks Statistik

me, er altså svækket netop i perioden efter man fylder 18 år. Modsat er rammerne for 16-17-årige stærke. De er typisk i gang med en ungdomsuddannelse, hvor der er fokus på holdningsdannelse, og de har stabile sociale rammer. Tabellerne viser hvornår unge afslutter deres ungdomsuddannelse og flytter hjemmefra.

Deltagelse – en tidligt dannet vane

Mark Franklins undersøgelser peger på, at en af de væsentligste årsager til at valgdeltagelsen har været faldende siden 1960'erne er, at folks politiske deltagelse er stærkt vanestyret: Plejer man at gå ned at stemme, er der langt større sandsynlighed for, at man gør det igen næste gang man får muligheden, end hvis man ikke plejer at stemme. Vanen med at deltage ved valg etableres tidligt. Allerede efter de første tre valghandlinger, hvor man har haft mulighed for at stemme, er vanen grundlagt.

Det er dog almindeligt, at flere begynder at stemme med alderen, men alderstendensen kompenseres aldrig fuldt ud, hvis der fra begyndelsen er etableret et "deltagelsesunderskud" hos en ny generation af vælgere.

Det samme fænomen, har andre forskere dokumenteret, er forklaringen på, at det tog op mod 50 år at lukke 'hullet' mellem mænd og kvinders deltagelsesprocent efter kvinderne fik stemmeret i USA³.

Høj deltagelse og stabile omgivelser

De 18-årige førstegangsvælgere har altså siden 60'erne og 70'erne udviklet passive deltagelsesvaner, som hænger fast i resten af deres tid som vælgere.

Ønsker man at vende den negative effekt på valgdeltagelsen, som det har haft på størstedelen af de vestlige demokratier, er det nødvendigt at flytte dannelsen af befolkningens deltagelsesvaner til mere faste omgivelser.

16-26 ÅRIGE, DER AFSLUTTEDE EN UNGDOMSUDDANNELSE* I 2011

Alder	Antal	Procent
16-17 årige	18	0 %
18-20 årige	38.519	64 %
21-23 årige	16.326	27 %
24-26 årige	5.410	9 %
I alt	60.273	

* Teknisk gymnasium, handels gymnasium, alment gymnasium og erhvervsuddannelser.
Kilde: Danmarks Statistik

Forskningen viser, at valgdeltagelsen i høj grad afhænger af de sociale relationer man indgår i. Unge, der er hjemmeboende, vil blive stærkt påvirket af deres forældre, der stemmer, mens udeboende unge påvirkes af andre unge, der ikke stemmer så hyppigt. "På længere sigt kan nedsættelse af valgretsaldern til 16 år måske virke befordrende for den generelle deltagelse, da det er velkendt, at de første valg er vanedannende på deltagelsen. På den måde kan man sige, at 18-21 år er et uheldigt tidspunkt at møde sit første valg på, idet man ofte vil være flyttet hjemmefra og befinde sig i et opbrud i ens liv."⁴

Et selvstændigt valg?

Det er oplagt at påpege, at en sænkelse af valgretsaldern lægger et stort ansvar i hænderne på den lærer, der skal undervise unge vælgere i demokrati. Vil konteksten ikke få al for stor indflydelse på, hvad de unge stemmer?

Gallup har i 2012 gennemført en undersøgelse for DUF om unges forhold til demokrati og politik. Her svarer 92 procent af de 16-17-årige, at de diskuterer politik og samfundsforhold med venner, klassekammerater og familie. Undersøgelsen viste også, at 87 procent af de 16-17-årige mener, at de har selvstændige holdninger. Det tyder altså på, at unge både forholder sig til politik og føler, at de har noget selvstændigt at tilføre.

³ Pippa Norris (2001): "Women's power at the ballot box" i International IDEA Handbook on Democracy Assessment af David Bentham (2002). Kluwer Law International.

⁴ Bhatti, Yosef og Hansen, Kasper Møller (2011) "Valgdeltagelsen blandt danske unge" i Valgretskommissionens betænkning: "Demokrati for fremtiden", Valgretskommissionen, København.